

TORONTAS (TORONTO), ONTARIO

Jau 1914 m. Amerikos liet. laikraštis "Vienybė Lietuvninkų" priskaičiavo 380 lietuvių Toronte. Iš jų 114 buvo darbininkai, 23 - staliai, 2 - kurpiai, 2 - mechanikai, 2 - verslininkai ir 1 - kirpėjas. Gi, remiantis 1951 m. "Canada Census" gyv. surašymu, Toronte buvo 3,587 lietuviai.

Turbūt pirmoji Toronto liet. organizacija, apie kurią turime šiek tiek žinių, yra 1907 m. įsteigta Šv. Juozapo savišalpos draugija (žr.). Draugijos knygoje narių sąrašė yra Pranas Regina, Antanas Morkis, Juozas Vasiliauskas ir Jonas Simonaitis, kurie į draugiją įstojo jos įkūrimo metais.

Kilus ginčiams dėl įstatuose esančių religinių įpareigojimų, draugija 1912 m. balandžio 12-ąją suskilo. Pasitraukę netikintieji sukūrė "Lietuvos sūnų" draugiją, kuri vėliau tapo Lietuvių Sūnų ir Dukterų draugija (žr.) Katalikai 1920 m. įsteigė Šv. Jono Krikštytojo draugiją (žr.). Šita draugija 1928 m. įsteigė Šv. Jono Krikštytojo parapiją (žr.), nupirkdama bažnyčią. 1934 m. įsteigta Susivienijimo Lietuvių Amerikoje (žr.) kuopa J. Yokubyno iniciatyva.

Visos šios grupės, be tiesioginio savišalpos bei narių apdraudimo tikslų, buvo taip pat ir kultūrinės organizacijos. Visos rengė koncertus, statė vaidinimus, organizavo gegužines. 1932 m. Toronto liet. jungtinis choras koncertavo CFRB radijo stoties programoje - tada chore dalyvavo Viktoras Dagilis, Jonas Yokubynas, Alfonsas Garbenis. Buvo aktyviai veikiančios liet. socialistų ir liet. komunistų grupės, komunistai leido laikraštį "Liaudies Balsas", red. Jonas Yla. Savąsias patalpas turėjo "Sūnų ir Dukterų draugija" Clarendon gatvėje ir Šv. Jono parapija Dundas gatvėje.

KLB. Organizacinis darbas prasidėjo 1949 m. rudenį, kada sudarytas Laikinasis Organizacinis Komit. (LOK), atstovaujantis 28 organizacijoms. Iš jų 9 sudarė prezidiumą: Kanados Liet. Taryba, Kan. Liet. Sąjunga, Kan. Liet. Prekybininkų, Pramoninkų ir Amatininkų Sąjunga "Verslas", Skautų tuntas, Lietuvos Atgimimo Sąjūdis, Susivienijimas Liet. Amerikoje, Kat. Kultūros Draugija, Liet. Evangelikų-Reformatų Draugija ir Soc. Demokratų Sąjunga. Šis organizacijų atstovų komitetas pravedė pirmus KLB apyl. valdybos rinkimus 1953 m. vasario mėn. Tuojau buvo įsteigti Švietimo komit. (žr.) ir Šalpos komit. (žr.). 1955 m. išrinkta pirmoji Toronto apyl. Taryba, kurią sudarė 25 rinkti atstovai ir nenuolatinis skaičius organizacijų atstovų. Iš šios tarybos narių buvo renkama valdyba, kuriai ne visuomet buvo lengva atrasti kandidatų: "(1957 m.), normaliu keliu negalint išrinkti naujos Valdybos buvo mestas šūkis, kad tarybos nariai negali atsisakyti būti renkama valdybon . . . Visi nariai pakluso, ir tokiu būdu buvo išrinkta nauja valdyba".

KLB veikla. KLB Toronto apyl. valdyba rūpinosi Maironio mokykla (žr.), aukštesniais lituanistiniais kursais, "Varpo" choru (žr.), teikė lėšas tautinių šokių grupėms ir jaunimo organizacijoms, įsteigė tautinių šokių grupę "Atžalynas" (žr.). Anksčiau buvo aktyvus "Toronto apyl. šalpos komitetas," įsteigtas 1953 m. prie Toronto KLB sušelpiti Vokietijoje likusius iš Lietuvos pabėgusius lietuvius, ypač Vasario 16 -osios gimnaziją ir liet. pradžios mokyklas. 1953-55 m. šis komitetas, kurio pirm. buvo V. Bačėnas, surinko 6,749.49 dol. aukų. 1972-73 m. buvo leidžiamas žiniaraštis "Lietuvis".

Didžiausią Kanadoje Vasario 16-osios minėjimą visuomet ruošia KLB Toronto apylylinkės valdyba. Tame minėjime dažniausiai buvo kviečiami žymūs paskaitininkai iš Kanados, JAV ar (pastaruoju metu) Lietuvos. Beveik visuomet minėjime kalbėdavo Kanados bei Ontario provincijos parlamentarami bei Mississaugos miesto burmistrė. Žinoma, tokius svečius pritraukti reikalavdavo daug pastangų ir gero organizavimo. Taip pat buvo ruošiami kiti minėjimai tautinėm temom (pvz., Vinco Kudirkos) bei įvairiems kultūrininkams pagerbti (pvz. poeto H. Nagio prisiminimas 1997 m.), pirmosios liet. knygos 450 m. jubiliejus (1997 m.), koncertai, literatūros vakarai ir t.t. Ypač 1996-1997 m. didžiausią našta minėjimų ruošime nešė apyl. pirm. D. Garbaliuskienė ir Vincas Piečaitis.

Toronto KLB buvo visuomet aktyvi ir demonstracijose bei parlamentų raginimo akcijose. 1999 m. buvo renkami parašai bei siunčiami raštai Kanados parlamentarams, raginant juos

paremti Lietuvos įstojimą į NATO. Tais pačiais metais apylinkės valdyba surengė Lietuvos prezidento V. Adamkaus bei Kanados liet. organizacijų vadovų priėmimą.

Dabartinės valdybos nariai yra D. Garbaliauskienė, kun. A. Simanavičius, OFM, E. Steponas, G. Stasiulevičius, dr. A. Kazlauskienė, I. Kairienė, K. Pajaujis.

KLB apylinkės pirmininkai: J. Beržinskas, Jonas R. Simanavičius, J. Senkus, Liudas Tamošauskas, S. Juozapavičius, dr. J. Matulionytė, Eugenijus Čuplinskas, A. Kuolas, St. Juozapavičius, G. Balčiūnas, Laima Švėgždaitė, Vyt. Bireta, Algis Puteris, Petras Šturmas, M. Abromaitis, J. Karpis, Ramūnė Sakalaitė-Jonaitienė, dr. E. Birgiolas, A. Vaičiūnas, L. Radzevičius, R. Strimaitis, K. Budrevičius, A. Barysaitė-Oleinikienė, Danutė Garbaliauskienė. Valdybose taip pat daug dalyvavo kun. A. Ažubalis ir prel. J. Staškus-Staškevičius, Stasys Dabkus, Bronius Saplys, Aloyzas Kuolas, Jonas Karka.

Bibliotekos. Pirmuose Lietuvių Namuose 1954 m. veikė bibliotekėlė; nuo 1955 m. Prisikėlimo parapijoje (žr) yra 2,000 - 3,000 knygų biblioteka, ved. P. Jurėnas; Kanados liet. muziejuje (žr) Mississaugoje yra maža mokslinė biblioteka.

Mokyklos. žr. "Toronto lietuvių mokyklos" ir "Maironio mokykla"

Organizacijos. Daugelis Kanados liet. viso krašto organizacijų savo centrus turėjo Toronte. Jau 1957 m. mieste veikė 36 organizacijos, visų išvardyti neįmanoma (aprašymai atskirai, pagal organizacijos ar grupės pavadinimą)

Parapijos. žr. "Evangelikų-liuteronų Išganytojo par.", "Prisikėlimo par.", "Šv. Jono Krikš. parapija"

Renginiai. Torontiškiai suruošė šias "Kanados lietuvių Dienas": II, VII, XII, XXVI, XXX, XXXIV (1954, 1960, 1966, 1981, 1985, 1996 m.) Kiekvienais metais suruošė lietuvių "paviljonus" "Caravan" tautybių festivaliui Toronte; Toronte vyko Pasaulio Liet. Bendruomenės (žr.) seimai 1963, 1978 ir 1988 metais bei Pasaulio Liet. Dienos 1978 m.

Milda Danys, rankraštis "Lithuanians", paruoštas knygai "Canada's Peoples", p. 24, cituoja Vienybė Lietuvininkų (1914.III.18); Kan. Liet. Archyve KLB suvažiavimų pranešimai fondai 16-O.II.4, 16-O.II.15, 16-O.II.3, 16-O.II.6, ir 10-P; "Lithuanians in Canada" p. 28; Liet. enciklopedija t. X p.413; Alfonso Garbenio laiškas, Kanados Lietuvių Archyve fondas 382-D.1; II LD p. 63; III LD p. 84; IV LD p.91; V LD p.117-118; XXIX LD p.27; VIII LD p.75.